

Μετάνοια: Μυστήριο και βιωματικότητα (Χρήστος Κλάβας, Θεολόγος - Κοινωνιολόγος, Ιεροψάλτης)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

**«Ναι, Αγαθέ, στην εξουσία Σου είναι να κάνεις θαύματα
και δεν υπάρχει μεγαλύτερο θαύμα από το να αγαπά
κάποιος τον αμαρτωλό στην πτώση του.
Τον άγιο είναι εύκολο να τον αγαπάς, είναι άξιος» [1].
(Άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης +1938)**

Η περίοδος της αγίας και μεγάλης Τεσσαρακοστής είναι η κατ' εξοχήν περίοδος του εκκλησιαστικού έτους κατά την οποία προβάλλεται ιδιαιτέρως η αρετή της μετανοίας. Τα ευαγγελικά αναγνώσματα, η ανάμνηση ιερών προσώπων που διακρίθηκαν για το ύψος της μετανοίας τους, το περιεχόμενο της υμνολογίας και γενικά το πνεύμα "χαρμολύπης" που τη διακρίνει αποτελούν μία συνεχή πρόσκληση σε μετάνοια. Η εν λόγω αρετή λαμβάνει την ουσιαστική πραγμάτωσή της με το

μυστήριο της μετανοίας, την ιερά εξομολόγηση.

Κάνοντας λόγω για αρετή εννοούμε εκείνο το μέσον δια του οποίου ο άνθρωπος επιδιώκει τη συνάντησή του με το Θεό [2]. Σύμφωνα δε με τον άγιο Μάξιμο τον ομολογητή η αρετή αποτελεί το πρώτο στάδιο σωτηρίας του ανθρώπου που οδηγεί στη γνώση και τη θεολογία. Κατά τον ίδιο ιερό πατέρα, η αρετή φέρει ως βασικό της γνώρισμα την ανδρεία [3]. Ως εκ τούτων, η μετάνοια χαρακτηριζόμενη ως αρετή έχει πράγματι σαν βασικό στόχο τη συνάντηση με Το Θεό ή καλύτερα την επανασύνδεση του πεπτωκότος ανθρώπου με την πηγή της αληθινής ζωής. Αποτελεί το απαραίτητο στάδιο που θα οδηγήσει τον άνθρωπο στην αληθινή γνώση και ένωση με Το Θεό και τέλος φέρει, αναγκαστικά, ως βασικό γνώρισμα την ανδρεία.

Δίνοντας ένα σύντομο αλλά πολύ περιεκτικό και ευθύ ορισμό της μετανοίας ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός αναφέρει ότι «Μετάνοια είναι η επάνοδος με άσκηση και πόνους από το παρά φύση στο κατά φύση και από τον διάβολο στο Θεό» [4]. Από τον παραπάνω ορισμό βλέπουμε ότι η πορεία της μετανοίας είναι καθαρά μία κίνηση φυγής από το σκότος, από την κατάσταση της αμαρτίας που αμαύρωσε το «κατ' εικόνα» οδηγώντας στο «παρά φύση» και καθιστώντας ανέφικτη την ανοδική πορεία προς το «καθ' ομοίωσιν». Η μετάνοια αποτελεί την αναζήτηση του φωτός, την αποκατάσταση του «κατά φύση» που συνεπάγεται τον αγώνα για την επίτευξη του «καθ' ομοίωσιν».

Πηγή της αμαρτίας είναι η φιλαυτία – ο εγωισμός και επομένως εκείνος που θέλει

να νικήσει την αμαρτία οφείλει να παλέψει με το Εγώ, να πει όχι στο δικό του θέλημα και στη συνήθεια της αμαρτίας που τον κρατά προσκολλημένο στην παλαιά ζωή. Αυτή ακριβώς την πάλη υποδηλώνει ο ορισμός της μετανοίας ως πορείας που συνοδεύεται από άσκηση και πόνο. Πρόκειται για τον πόνο που προκαλείται στην ψυχή όταν αυτή αποδεσμεύεται από τη συνήθεια της αμαρτίας. Αναμφιβόλως αυτή η οδυνηρή διαδικασία προϋποθέτει την ανδρεία για την οποία μίλησε ο άγιος Μάξιμος.

Με βάση τα παραπάνω εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι η ουσία της μετανοίας εδράζεται στην ταπείνωση [5]. Το αντίθετο της ταπεινώσεως είναι η υπερηφάνεια που έχει ως γέννημα την αμετανοησία. Το τελευταίο φαίνεται ξεκάθαρα στην περίπτωση του διαβόλου ο οποίος και παγιώθηκε στην κατάσταση της κακότητας αυτό εγκλωβισμένος στην αλαζονικά υπερηφάνεια και την αμετανοησία [6].

Η διατύπωση του οσίου Θεογνώστου είναι απόλυτη αφ' ενός μεν ως προς τη φιλευσπλαχνία Του Θεού, αφ' ετέρου δε ως προς την ευθύνη του αυτεξουσίου ανθρώπου να μετανοήσει. «Δε θα κολαστούμε στη μέλλουσα ζωή γιατί αμαρτήσαμε, ούτε θα καταδικαστούμε γι' αυτό, αφού η φύση μας είναι δεκτική τροπής και αλλοιώσεως. Θα καταδικαστούμε επειδή αμαρτήσαμε και δε μετανοήσαμε»[7].

Το μυστήριο της μετανοίας - η ιερά εξομολόγησις αποτελεί την εμπράγματη εφαρμογή της αρετής της μετάνοιας. Μέσω αυτού του μυστηρίου ο άνθρωπος εκφράζει την επιθυμία του να μετανοήσει να αλλάξει νου, να μην αμαρτήσει πλέον [8]. Ουσιαστικά η εξομολόγηση αποτελεί κυρίως την έκφραση του πόνου και της αγωνίας του ανθρώπου που βιώνει την απουσία Του Θεού από τη ζωή του, την αποξένωση από Το Θεό [9]. Το όλο μυστήριο είναι δομημένο στην ταπείνωση, αφού καλείται ο μετανοών να προσέλθει και να ομολογήσει αυτά για τα οποία ντρέπεται, όχι σε κάποιον αναμάρτητο, αλλά σε έναν εξίσου σαρκικό άνθρωπο, τον ιερέα.

Αυτός, ωστόσο, είναι εκείνος που, σαν άνθρωπος, θα νοιώσει τον πόνο του αδελφού του και θα τον ενισχύσει μέσα από την προσωπική του πείρα. Αυτό, ακόμη, που πρέπει να επισημάνουμε είναι ότι η εξομολόγηση διακρίνεται, στα πλαίσια της ορθοδόξου παραδόσεως, για τον θεραπευτικό της χαρακτήρα.

Κατά τον άγιο Νικόδημο τον αγιορείτη, στο πρόσωπο του πνευματικού πατρός φανερώνονται τρία πρόσωπα, πατρός, ιατρού και κριτού [10]. Ως πατήρ δέχεται με αγάπη τον άσωτο υιό, ως ιατρός θεραπεύει τις πληγές του παιδιού του και ως κριτής είναι δίκαιος και όπου επιβάλλεται αυστηρός για να επιτύχει η θεραπεία.

Η αρετή της μετάνοιας και το μυστήριο της μετανοίας αποτελούν ένα συνεχές κάλεσμα της εκκλησίας προς στον πάσχοντα άνθρωπο. Εναπόκειται στη δική μας ελεύθερη βούληση το αν θα επιλέξουμε το δρόμο της ίασης ή θα παραμείνουμε στην κατάσταση της αρρώστιας και του πόνου.

Παραπομπές:

- 1. Αριμ. Σωφρονίου [Σαχάρωφ], Ο άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης , Ι. Μονή Τιμίου Προδρόμου Έσσεξ Αγγλίας, 2003, σελ. 422.**
- 2. Χαραλ. Σωτηροπούλου, Θέματα Δογμ. Θεολογίας και πνευματικής ζωής κατά την διδασκαλία Μαξίμου του ομολογητού, Αθήναι 2003, σελ. 189.**
- 3. Μαξίμου του ομολογητού, «200 κεφ. προς τον Θαλάσσιο περί Θεολογίας και της ενσάρκου οικονομίας του Υιού του Θεού», Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών, τόμος Β΄, μετφρ. Αντ. Γαλίτης, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, στ.16, σελ. 126.**
- 4. Ιωάννου Δαμασκηνού, Έκδοσις ακριβής της ορθοδόξου πίστεως, επιμ. Ν. Ματσούκα, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη, σελ. 203.**
- 5. «Μετανοών σημαίνει αγοραστής της ταπεινώσεως», Ιωάννου του Σιναΐτου, Κλίμαξ, μετφρ. υπό αρχιμ. Ιγνατίου, εκδ. Ι. Μονής Παρακλήτου,**

σελ. 115, 129.

6. Ιωάννου Δαμασκηνού, *Έκδοσις ακριβής.....*, ένθ.αν.σελ. 107.

7. Όσιος Θεόγνωστος, «Περί πράξεως και θεωρίας και περί ιερωσύνης», *Φιλοκαλία*, τόμ. Β΄, ένθ. αν., στ.47, σελ. 337.

8. Νικοδήμου Αγιορείτου, *Πνευματικά γυμνάσματα*, εκδ. Βασ. Ρηγοπούλου, σελ. 320.

9. π. Αλέξανδρος Σμέμαν, *Μεγάλη Σαρακοστή, πορεία προς το Πάσχα*, εκδ. Ακρίτας, σελ. 24.

10. Αγίου Νικοδήμου του αγιορείτου, *Εξομολογητάριον*, απόδοσις στην νεοελληνική υπό Βενεδίκτου ιερομονάχου αγιορείτου, Άγιον Όρος, σελ. 79.